

Напісанна Даружу

Новыя кнігі...
Кожны дзень яны з'яўляюцца на прылаўках кнігарань. І кожны дзень у выдавецтвах ідзе работа над чарговымі кнігамі: адны з іх толькі яшчэ рэдагуюцца, другія — падліваюцца да друку.

Наш карэспандант звярнуўся да загадчыка рэдакцыі мастацкай літаратуры выдавецтва «Беларусь» Алесь Бажко з просьбай расказаць, якія кніжкі навінкі выйдучы ў бліжэйшы час.

— Сёлетні год, — гаворыць А. Бажко, — пачаўся для нас крыху са спазненнем: розныя прычыны затрымалі зацягванне выдання некалькіх планаў. Таму першая кніжка, памечаная 1964 годам, павялілася паўнаўна нядаўна. Праўда, цяпер можна ўжо назваць не адзін дзесятак кніг сёлетняга выдавецкага года. У прыватнасці, хочацца яшчэ раз нагадаць кніжку Максіма Луканіна «Колас расказвае пра сябе», першы зборнік вершаў маладога паэта Рамана Тармола «Асколікі і росы», кніжку апавяданняў Уладзіміра Мехова «Станцыя паблізу Тамбова», кніжку пазіў Півена Панчанкі «Чатыры кантыненты», аднатомнік Янкі Скрыгана «Свая апавесць», зборнік вершаў Юрыя Лакерба і Фёдора Яфімава, раманы «На парозе будучыні» Міколы Лобана і «Засценак Малінаўка» А. Чарнышэвіча, кніжку апавяданняў і нарысаў Алены Васілевіч «Я з вамі».

Шмат цікавых сустрэч чакае чытача ў бліжэйшы час. Падпісаны да друку і неўзабаве выйдучы ў свет новыя зборнікі вершаў, кнігі апавяданняў, апавесці і раманы. Да дваццацігоддзя для вывазлення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў запячана выданне некалькіх кніг. Дзве з іх хутка з'явіцца на паліцах кнігарань і бібліятэк: раманы Уладзіміра Карпава «Намігі крывавага берагі», які выходзіць на рускай мове ў масавай серыі, і дакументальнае апавесць Івана Новікава «Дарогі скрыжаваліся ў Мінску». Чытачы прызнаюць сустрэлі новы раманы Івана Шамякіна «Сарца на далоні», які друкаваўся ў часопісе «Полымя». Цяпер яны атрымаюць гэты твор у асобным выданні. У маі месяцы пазіў Антону Бялевічу спадзяецца выйсце яговай. Свой юбілей ён сустракае кніжкай вершаў «Высокі поўдзень». Атрымаюць чытачы неўзабаве і кніжку выбраных вершаў Анатоля Вялюгіна «Адрас Любові».

Што яшчэ? У апошні час многа новых вершаў друкаваў на старонках перыядычнага друку Максім Танк. Гэтыя вершы склалі яго новую кніжку «Глыток вады», якая таксама неўзабаве выйдзе ў свет.

Некалькі гадоў у «Полымя» друкаваліся асобнымі раздзеламі «На тэрыторыі» Алесь Карпіюк. Письменнік працаваў гэтыя раздзелы, дапісаў новыя, і цяпер у нас выходзіць яго апавесць «Пушчанская адвеса».

Новую кніжку апавяданняў «Была вясна» выдае Мікола Ракітны. Аматыры падпісных выданняў у бліжэйшы час атрымаюць дзесяты том збору твораў Якуба Коласа.

Акрамя гэтага з'явіцца ў друку зборнік апавяданняў армянскіх пісьменнікаў у перакладзе на беларускую мову.

У рэдакцыі даідачай і юнацкай літаратуры нашаму карэспанданту паведамілі:

— Хутка юныя чытачы атрымаюць кніжку апавяданняў Макара Пяслявіча «Зялёны канверт», зборнік апавяданняў пра Леніна «Чырвоны мак» Васіля Хомчанкі, апавесць Івана Сіняўскага пра Героя Савецкага Кааза Петра Курпуряева «На правым флангу», зборнік вершаў Васіля Віці «Дударык».

Прапануем чытаць старонкі з некаторых кніг, што неўзабаве выйдучы ў выдавецтва «Беларусь».

Вокладка і малюнкi мастака П. Калініна да кнігі І. Новікава «Дарогі скрыжаваліся ў Мінску».

Сера ХАНЗАДЗЯН АПАВЯДАННЕ

БЕЛЫ БАРАНЧЫК

У садах і пясчын, далёка ад вёскі, дзядзька Навасард схіснуў над крынічкай у асенні вільнянага архавага дрэва і, не спяшаючыся, абмываў твар, апалены гарачым сонцам.

Рантам зверху начуваў голас брыгадыра:

— Навасард-апер, эй, Навасард-апер! Твой Аршак прыхаў!

— Ды няжур! — вохнуў дзядзька Навасард, кранучы выпрамку спіны ў нечаканай лёгкасці кінуўся наасцярач чалавеку, які паведаміў добрую вестку. — Прыхаў, — кажаш? Мой Аршак? Калі прыхаў? Дзе ён?

— Там, у вёсцы, — брыгадыр матнуў галавой увверх, — на свае вочы бачыў. У блакітнай машыне прыкаціў. Ты шчаслівычкі, Навасард-апер, такога плямешніка маеш...

Малюнкi мастака В. Ягорава да кнігі М. Пяслявіча «Зялёны канверт».

Анатолий ВЯЛЮГИН

Сумна пахне палым на зарослых гарбатых руінах. І кавалкі цаглян пад нагамі...
Ідзеш, як па мінах. Сэрца сцюжна ляміць у прадонне ўспамінаў, трывогі. Дзеся літарак блішчыць, хтось у цемры шукае дарогі. Пехацінец ідзе, бесхацінец брыдзе ад вакзала ў паўночным спакоі. Ветру, хмарам, бядзе адчынены ў доме пакоі. Там усходзім выйдучы праз паверхі пустыя да зорак. Каля ганку цвітуць палыны

3 КНІГІ «АДРАС ЛЮБВІ»

У глыбокіх разорах. У разбітых мурах з плочы Волі кукаюцца совы...
У глухх палыхах мы спаткаліся, горад, сурога. Папалішчэй прастор і агеньчык гарнавай карбідкі...
Вочы ясныя зор над табой пагасілі зеніты... Як цяпушка, трамвай нас вазе да прядняга крова. Катлаваны капайі. Энэй гудкамі дасвеціце заграе. Сонцам ззае прапалом. Скіны шыньелі.

Іржавы лом абарты над руінамі пакляя, маб сімвал палымому руці, хлеб і каханне не пахлі.
1945 г.

Ішоў хлопчук, віхрысты партызан. Зачараваны, ён «лядзёў на шлях, слупамі пылу шлях разбегаў удал. Іскрыста на раскрыстаных грудзях свяціўся, промні ловачы, медалі.

Пад сонцам парызкі каласкі узнятых у здзіўленні брой. А можа іх кранулі зымы зацпенных у цемрадзі настроі.

Выбойны... І цяжка пад гарой... Малы каю дапамагаў плячом. Шыракагруды, з грываю рудой, булыны конь пазначаны таўром.

Цягнуў трафейныя потны жарабок амаль паўгоме цёплае сасны. З машыны крыкнулі: — Куды, сыночку! — Взау матулі хату я з вайны, —

СУСТРЭЧА

Рыгор НЯХАЮ

Жалеза крышачы, гуляў басонны грым.

Шуміць легендамі кудлаты лес. Успай кранулісі Іржавы лом чыгунчаных аднонаў жаўтапес.

Прымуравалі байцы гвардзейскіх рот, мясцовыя моцны хвалачы мультан. Рыпелі лясны абоз.

Каля падвод

сінаў паванна хлопчык-партызан, і пясчылелі вочы ў салдат, нібы з сівак жарнашчыў палым святліста глянулі акенцы хат.
1944 г.

Я знаём з тваім воблікам. Бежачы едуць... Зірні! Там паліцыйны воблік ці дымікі ад зенітак! Пазнаёміўся ў верасні. [Рыжак Вільня... і панны...] У сталіцах цперашніх нараскоп чамаданы. Хмарай пыл — за салдатамі, нема плачучы салдаты. Пад зямліным штамі лязэрата пакаты. Хмара пылу ці прысакуі. Дымам пахнуць зярыты... На сцягах нашых высокая прыговор табе ўзняты. вайна.
1941 г.

Аляксей КАРПЮК

На чыгунчыцы

РАЗДЗЕЛ 3 АПОВЕСЦІ

Раздзел 3 апавесці «На чыгунчыцы» Аляксея Карпіюка.

Раніоў выпадае энэй дожджык, пад нагамі не трапчыць ні адна галінка. Прыбываем на месца без пераход. Яшчэ ў часы польскага паўстання 1863 г. паабалал чыгункі Варшава — Мінск цар загадаў на 200 сажон высечы бор.

З лёгкай руці цара некалькі пакаленняў сцялі не давалі гэтым месцам адрасці, секлі дружыні на сваю патрэбу. Цяпер уздоўж чыгункі — хвойнік; густы, калючы, упадзіў яго і — як у вяду. Па ім і дабіраемся да мэты.

З Косцем пакаліем атрад на край хвойнік, кладзем свае аўтаматы, самі лезем на пуць, сядзем на райкі. Адгэтуль з кіламетр у адзін канец і з паўтара ў другі тырчань бункеры. Там, вядома, нас ужо бачыць, разглядаюць у бінокль. На Косці той самы мундзір чыгунчаніка, на мне цывільная вопратка. Шпэць кілаграмаў толу мы акуратна завязалі ў пакуначак. Косця яго трымае і бурчыць:

— Трапіць з бункера ў тол разрыўной, сволач! — следу ад нас не застаецца!

— Стрляць не павінны. Падумаюць, што рабочыя з рамонтнай брыгады...

Прыкідваюся, быццам мне ўсё роўна, і сцябаю сябе дубцом па халыве, а самога аж падмывае ад неспакою. Зыркаю на гадзіннік — хутка трынаццаць — непакуюся яшчэ больш, Азіраюся.

У балоце — абдуленыя сцяпаны іржавыя рабыны параніка, які мы пусцілі зімой. Далей — кусціні. Затым — поле. А яшчэ далей — будка з маўклівымі і зумою салдата. Яго ахануў спартыўны азарт пераадолення перашкоды, дастае з сябе ўсе духі, абы толькі паставіць на сваім. З грудной кішкі вымаю аловак, бланкет, гляджу на жалезны слуп з таблічкай, пачынаю перапісваць лічбы і літары. Косця адразу арыентавацца, дытуе, Робіцца гарача.

Ужо чуваць натульвае скрыпенне ланцуга. Мы нібы здзіўлена ўзімаем на салдата вочы. Вышыні насыпу тут раўняцца выпыні тэлеграфнага слупа, бройка вузельная, ідзе пад гару, усю ўвагу вельсцідзест кіруе на тое, каб не злічыць пад адхон, азірнуцца не можа. Салдат адчувае, што мы глядзім, і ўсмехаецца нам, прасіць прызнавання свайму выслку. Малады, рыжываценькі, з плямамі густога залацатага рабаціння на пчэзі і шы, з ражкіма потных валасоў.

— Гайлі! — кідае.

— Гайлі! — адказваю.

— О-о, майн гот! — выхляе рудым.

З усяе сілы ловіць раўнавагу, марудна, паволь прыязджае ля нас. Праводжу вельсцідзест вачыма, з вядомай уздахаю, унімаю руку, каб не шчыры пот. І толькі цяпер за салдатам на лавароце, дзе бункер, бачу дымок.

зумою салдата. Яго ахануў спартыўны азарт пераадолення перашкоды, дастае з сябе ўсе духі, абы толькі паставіць на сваім. З грудной кішкі вымаю аловак, бланкет, гляджу на жалезны слуп з таблічкай, пачынаю перапісваць лічбы і літары. Косця адразу арыентавацца, дытуе, Робіцца гарача.

Ужо чуваць натульвае скрыпенне ланцуга. Мы нібы здзіўлена ўзімаем на салдата вочы. Вышыні насыпу тут раўняцца выпыні тэлеграфнага слупа, бройка вузельная, ідзе пад гару, усю ўвагу вельсцідзест кіруе на тое, каб не злічыць пад адхон, азірнуцца не можа. Салдат адчувае, што мы глядзім, і ўсмехаецца нам, прасіць прызнавання свайму выслку. Малады, рыжываценькі, з плямамі густога залацатага рабаціння на пчэзі і шы, з ражкіма потных валасоў.

— Гайлі! — кідае.

— Гайлі! — адказваю.

— О-о, майн гот! — выхляе рудым.

З усяе сілы ловіць раўнавагу, марудна, паволь прыязджае ля нас. Праводжу вельсцідзест вачыма, з вядомай уздахаю, унімаю руку, каб не шчыры пот. І толькі цяпер за салдатам на лавароце, дзе бункер, бачу дымок.

— Давай! — шпачу.

Косця засланяе сабой мяне ад салдата, я да райкі прыкладваю мну. З кішкі дастаю ўзрывачель, які вымаліў у Філімончыка, уліваю ў гол, ва ўзрывачель устаўляю дубец. Цяпер паравоз дастаево кранучы гэты дубец — і мена ўзарваецца. Пакунак прыкрываю гільмім лісцем, травой, азіраюся. Уся маніпуляцыя заняла ў мяне паўмінуты. Салдат ад'ехаў крокаў сорак. Немец аж прыўстае на сядле, рытычкі і натульвае перавальваецца корпусам то на бок, то на другі, глядзіць пад гару, пакідае на жырны глыбоку васьмерку. За ім на трамы пуць выцягвае вагоны паравоз.

— Гатовалі Ходу!

З пуці спаўзае памалу, а хочацца выскачыць са скуры і неспіе на крыллях. Апынаемца на балоце.

Э-э-э-э-э! — дае машыніст ні то нам, ні то вельсцідзест бадзёры, вразрэзаны сігнал.

Спішчы, спішчы!

Зыркаю назад. З гары імчыць і расце на вачах паравоз і ўвесь блішчыць на сонцы чорным лакам. Поезд прэцца з хуткасцю васьмідзесяці кіламетраў на гадзінку!

— Не лаві вароні! — адуе Косця.

Вягу за ім у поле. Ад таго, які далёка аддалося, залезыць маё жыццё, ног не шкадую. Азарная прага пабачыць усё сваім вачыма маіце. Чую зусім блізка грукат, спыняюся і гляджу ва ўсе вочы.

Да пуці — крокаў восемдзесят. Паравоз мну пралятае. Влітаны пукі агню і дыму раптам вырастае паміж ім і тэндэрам. Паравоз адрываецца і як «пагань», нясецца ў бок Валі адзін. Чорны тэндэр брыкае папярэц рэек, выступае светлы жывот і чырвоныя колы. Агроністая сіла інерцыі ўвесь вугаль з тэндэра сыпанула пругкім веерам уздагон паравозу. Два першыя шэра-зялёныя пудьманы лёгка, нібы цацкі, усмонваюць на тэндэр. Яшчэ два са званом пустых металевых скрынак кладуцца папярэц пуці. Астатнія з грукатам коціцца пад адхон.

Ух-ух-ух-ух! — натульвае стогнуць, быццам жывыя, і ім вельмі цяжка.

Хадую ходзіць зямля. Выбух падняў высокую ў паветра нейкія шматтонныя жалезяны, перакулывае іх там некалькі разоў і гунае ў балоце, абдае мяне пырскамі гразі. Тэлефонныя драты, сарванныя вясны забітыя даверы.

Каля голай сцяны драмаў стары драўляны ложак.

«Снажу яму: помніш, Аршак, як ты спаў на гэтым ложку, а я на зямляной падлозе, — думаў стары, выліваючы пасцель, — Снажу, — а васьм трой кубак, з якога ты еў, помніш? Глядзі, Аршак-джан, а гэты тая драўляная лыжка, што кунуў я яшчэ ў старога Манаша, табе прынес. А ты расплачэся, — чаму не чаганку ўзору? Яма. Я аднёс, аддаў рамаляваць».

У думках гутарчы з Аршанком, стары пайшоў да крыніцы, прынес вады, падуў у дзверы, на балконе, у пакоі, і толькі ўвай у рукі венік, які энэй над агараджай паказалася галава старой.

— Навасард, а Навасард! Ведаеш, Аршак твой з канторы да старшын пайшоў?

— Калі пайшоў?

— Перад тым прыходзім яшчэ.

— А... можа, убачыў, што мяне няма дома, вась і пайшоў адпачыць. Нічога, прыйдзе, — галава схавалася.

Стары наламаў сухіх галінак, склаў іх налі пачкі, каб распаліць агонь для шашлыку, дастаў з-за пояса нож і падшоў быў да баранчыка, але перадумав. «Не, няхай мой Аршак прыйдзе, каля яго ног зарэжы, які прыйдзе, каля яго ног зварыць». Зірнуў у бок драўляна-варохава дома старшын: «І чаму гэты ён не ідзе, вась-вась сцімае, няжур, які я прынес, перакіне, кі-зіл смак страціць». І каб няжур не сапсаваўся і нізіл не страціў смаку, ён дастаў іх з хурджыні і расклаў на падаконніку ў халоднаватым месцы. Потым папрасуў у суседзі новы чысты абрус, паслаў на стала, выпільнуў страўны палас, накруціў ім тахту і зверху расклаў падушкі.

— І чаму ён не ідзе, — пачаў турбавацца стары, — чаму пакінуў свой дом, пайшоў у дом старшын?

У вачах яго шпалтам зашчыпала, трохі здарыліся рукі, але ён адражэў з супакоў сябе.

— Э, гэта што я! Вялікі чала-

са слупоў, ляццяць са званом і шпучаннем, сцябаюць няне па халывах. Відовішча жудаснае, захапляюча!

Прытомноне і бачу, што мы з Косцем з дзікай радасцю сначам, крочым, махам рукамі. З хвойніку высіпаюць нашы партызаны і таксама выконваюць «танец Тамерлана»: Люба з Нікіцінай абнімаюцца, вішчаць, хлопцы скачучы, падкідаюць плашкі, махаюць зброй.

— У кусты-і! — першы апамітаўся Косця.

— Бягом у лес! — спахопліваюся і я, кідаюся ў бок Ліпнікаў.

Мы ў нізіне, за кустамі, з бункераў не відаць.

Дападем да старога лесу, азіраемца. Пуць ляжыць перад намі ў даліне, грэбенем выстае над хвойнікам. Зводдаль стаіць паравоз, шптахаве парай, дае трывожныя сігналы: тры кароткія, адзін доўгі, тры кароткія, адзін доўгі... Ля разбітых вагонаў на чыгунцы ўжо мільціцца некалькі сонеч убожыя фігураны ў мышастых мундзірач. Наводжу бінокль. Там ніціць, нібы ў разварушаным мурашніку. Салдаты і афіцеры бегаюць, махаючы рукамі, штурхаюць, дамаюцца адны другім узабрана на пуць, узвалаюць целы, кладуць на шпалы.

— Камандзір! — моўліца Нардаш! — Давай секанём па іх адгэтулі!

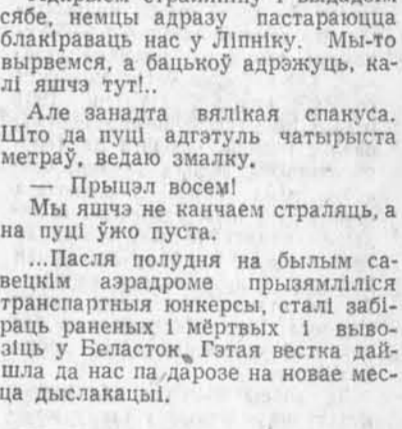
Адрыем страляніну і выдадзім сябе, немцы адразу пастаруюцца блакіраваць нас у Ліпніку. Мы-то вырвемся, а бацькоў адрэжучы, калі лячэ тут!

Але занадта вялікая спанаса. Што да пуці адгэтуль чатырыста метраў, ведаю змалку.

— Прыйці васьм!

Мы яшчэ не канчаем страляць, а на пуці ўжо пушта.

...Пасля полудня на былым савецкім аэрадроме прызямліліся транспартныя юнкерсы, сталі забіраць раненых і мёртвых і вывозіць у Беласток. Гэтая вестка дайшла да нас па дарозе на новае месца дыслакацыі.

Дударык

Вокладка і малюнкi мастакоў Е. Лосі і Г. Якубені да кнігі В. Віці «Дударык».